

שער א: קריאת התורה

לפני ואחרי הקריאה

א. הסרת הפרוכת

יש מקפידים להסיר את הפרוכת מעל ארון הקודש לפני פתיחתו, משמאל לימין (דרישה סי' תרנא)^א.

הטעם: ע"ש שאמרו^ב: כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, וכן מצינו הדלקת נר חנוכה משמאל לימין^ג (פרישה סי' קכח אות כג)^ד.

ב. פתיחת הארון

יש נוהגים לכבד בפתיחת ארון הקודש לפני קריאת התורה, מי שאשתו בחודש התשיעי להריונה (כה"ח סי' קלד אות יב).

הטעם: שבזכות המצוה יקלו חבלי הלידה של אשתו, ורחמה יפתח בעתו (יוסף אומץ לחיד"א סי' נז).

ד. ויהי בנסוע הארון

בשעה שפותחים את הארון להוציא ממנו את ספר התורה לקריאה אומרים: ויהי בנסוע הארון וכו' (במדבר י' לה), כי

א וכן במנהגי קומרנה סי' רז.

ב יומא טו.

ג או"ח סי' תרעו סע' ה.

ד אך יש הנוהגים להסיר את הפרוכת מימין לשמאל כדרך שכותבים, ועוד כדי שיקח הפרוכת ביד ימין (שם).

מציון תצא תורה וכו' (ישעיה ב' ג) ואח"כ: ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו^ה (סדורים).

הטעם: כנגד פתיחת הארון אומרים: ויהי בנסוע הארון, כנגד הוצאת ספר התורה אומרים: כי מציון תצא תורה, וכנגד מסירתו לש"ץ – אומרים ברוך שנתן תורה (מפי ר' אריה שנרב).

ה. הוצאה והכנסה

נוהגים שהוצאת ס"ת מארון הקודש לא נעשית ע"י הש"ץ, אלא ע"י אחר שמוציא הס"ת ומוסרו לש"ץ (או"ז ח"ב סי' מב ס"ק יא).

הטעם: ע"ש שאמרו במשנה (יומא סח): "חזן הכנסת (=שמש – רש"י) נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקוראה", שזה הכבוד לס"ת שנמסר מאדם לאדם (או"ז שם, ערוה"ש סי' רפב סע' א).

ועוד, "כיון דתפילה וקריאה לא שייכי להדדי, וכיון שסיים התפילה כבר עברה מצוותו ואין לו שייכות להכנסת והוצאת ס"ת" (מחצה"ש סי' קמז סק"ו).

ו. בריך שמיה

לפני הוצאת ס"ת מן ארון הקודש אומרים: בריך שמיה דמרי עלמא, מן הזהר (פרשה ויקהל דף רו), ואומרים אותו בין בחול ובין בשבת (סדה"י עמ' מח, מ"ב סי' רפב ס"ק א).

מנהג הספרדים, שאומרים בריך שמיה בשבת שחרית ומנחה, וביו"ט, ר"ה ויוה"כ שחרית (כה"ח סי' קלד אות יא, נת"ע סי' קלד).

ה ויהי בנסוע הארון נזכר בכלבו הל' שבת (סי' לז) ומשמע לפיו שיש לאמרו רק בשבת.

הטעם: שאין אומרים ב"ש בימות החול: משום שבזהר הוא נכתב אצל עניני שבת (בצלוחא דשבתא) (מחז"ב סי' רפ"ב ס"ק א').

ז. שני ס"ת

ביום שקוראים בשני ספרי תורה מוציאים את שני הספרים יחד, ומחזיקים בשני עד שסיימו לקרוא בראשון (רמ"א סי' קמז סע' ח').

הטעם: מפני כבוד הציבור שלא להטריחו לקום פעמיים לכבוד הס"ת (כה"ח שם אות מג בשם אמת ליעקב).

ועוד, ע"ש שאמרו (סוטה ח.) אין עושין מצוות חבילות חבילות (שנראה כמי שהיו עליו למשאו וממהר לפרק משאו – רש"י) (מג"א סו"ס קמז).

מנהג התימנים: מוציאים ספר ראשון וקוראים בו, מחזירים אותו ומוציאים ספר שני (שת"ז סי' תרפד סק"י, מהרי"ץ תכלאל ח"א דף סה ע"ב, ילק"מ עמ' 338).

הטעם: "כדי להראות ולפרסם כבוד היום שנתחייב בו להוציא שני ס"ת" (פני משה ירושלמי סוטה פ"ז ה"ו).

ח. שמע ישראל

בקהלות האשכנזים נהוג לומר בשבת ויו"ט בשחרית, אחרי הוצאת ס"ת לקריאה, לפני "גדלו", פסוק ראשון מקריאת

ו יש שאומרים בריך שמיה רק בשבת שחרית (מג"א ר"ס רפ"ב), ובקהלות אשכנז יש מקומות שאין אומרים בריך שמיה כלל (ילק"מ עמ' 13).

ז מובא בכ"מ תפלה פ"ג ה"ו, וכן נוהגים האשכנזים והספרדים (כה"ח סי' קמז אות ג), וכן הדין כאשר מוציאים שלשה ס"ת, וע"ע במג"א שם ס"ק יא, ופר"ח שם אות ח. ועיין אגרות משה ח"א סי' לח ושו"ת מנחת יצחק מהדורה שניה ח"ב סי' קיז והיכל עבוה"ש ח"ג עמ' סא.

ח המקור בירושלמי יומא פ"ז ה"א, מגילה פ"ד ה"ה, סוטה פ"ז ה"ו, מס' סופרים פ"א ה"ג.

ט לפי מנהג זה, הכלל של "אין עושין מצוות חבילות חבילות" הוא רק לגבי קיום המצוה ולא לגבי הבאתן, ראה תוס' סוטה ח. ד"ה אין ומל"מ עבדים פ"ג ה"ט.

שמע, ואחריו "אחד אלהינו גדול אדוננו קדוש שמו" (ערוה"ש סי' קלד סע' ד').

הטעם: מקור אמירה זו במסכת סופרים (פי"ד ה"ט) "מיד נכנס המפטיר ואוחז את התורה ואומר שמע ישראל פסוק ראשון בנעימה, ואף העם עונין אחריו, וחוזר ואומר אחד אלהינו וכו' כנגד שלושת אבות וי"א כנגד שלש קדושות", ומפרש הנחלת יעקב, שלדעת מס' סופרים לכך התכוון התנא במשנה (מגילה פ"ד מ"ה) "המפטיר בנביא הוא פורס על שמע"¹, היינו: נהוג היה שהעולה למפטיר התכבד לקרוא לפני הקהל פסוק ראשון של ק"ש, עם הוצאת ס"ת, כפצוי על כך שקיבל עליה פחות חשובה משאר העולים², מכאן המנהג שאומרים שמע ישראל בהוצאת ס"ת רק בימים שיש מפטיר, והוא אינו במנין הקרואים, לכן בתענית אין אומרים שמע ישראל, למרות שיש מפטיר, מפני שבתענית המפטיר הוא ממנין הקרואים (זו השבת עמ' קס ורלז).

ועוד, משום שתי גזירות שהיו, אחת על קריאת שמע בציבור, לכן הבליעו פסוק ראשון ואחרון בקדושת מוסף³, ועל קריאת התורה בציבור, שבגינה תיקנו קריאת ההפטרה מנביא⁴, לפיכך

¹ בקהילות הספרדים והתימנים ובחלק מקהילות אשכנז, אין נוהגים לומר שמע ישראל בעת הוצאת ס"ת. היידנהיים בסדורו שפת אמת מעיר שבפרנקפורט ובהרבה קהילות אחרות הש"ץ מתחיל ב"גדלו", בסדור שפה ברורה (רעדליים תקסח) נאמר "בפולין ובקצת קהילות אשכנז אומר הש"ץ (בשבת) שמע ישראל" וכן העתיק בר בסדור עבו"¹, הרמ"א (סי' קלד סע' ב) מזכיר רק "גדלו" בחול ובשבת. בנוסח תימן אומרים אחרי "ברוך שמיה": הכל תנו עוז לאלהים ותנו כבוד לתורה, תורת ה' תמימה משיבת נפש (תהלים י"ט ח), ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום (שם כ"ט יא).

² גמרא דהכא (סופרים) לא סבירי ליה כפירש"י במגילה (כד) וכמ"ש הטור סימן סט דפורס על שמע היינו שאומר ברכו וברכה ראשונה של ק"ש, אלא גמרא דהכא ס"ל דפורס על שמע היינו שמע של ס"ת (נ"י שם).

³ עליית המפטיר נחשבה לפנים עליה פחות חשובה, משום שאינה במנין הקרואים, וגם משום שקטן עולה למפטיר (ראה רש"י מגילה כד. ותויו"ט שם פ"ד מ"ה).

⁴ סדר רע"ג (הוצ. פרומקין) ח"א עמ' 278, אבודרהם עמ' קעו.

⁵ אבודרהם עמ' קעב.

בשבת וי"ט, בימים שאומרים מפטיר וקדושת מוסף, אומרים לפני קריה"ת פסוק ראשון של ק"ש, להזכיר שכעת אפשר לקרוא את שניהם – ק"ש וקריה"ת (ז"ה שם).

ט. "שמע" בהגבהה

נוהגים שהש"ץ מגביה במקצת את ספר התורה, עם הוצאתו מן ארון הקודש, שלש פעמים; כשאומר שמע ישראל, אחד א־להינו וגדלו לה' (מג"א סי' קלד ס"ק ד)^{טו}.

הטעם: משום שהש"ץ אומר באותו מעמד "גדלו לה" שמשמעו גידול והגבהה, לכן מגביה הס"ת בשלושת הפסוקים שמזכיר בהם שם ה' (נחלת יעקב למס' סופרים פי"ד הי"א).

י. גדלו

המנהג הוא ששני הפסוקים הראשונים שאומרים בשבת אחרי הוצאת ספר התורה – "שמע ישראל" ו"אחד הוא א־להינו" החזן אומר כאשר פניו כלפי ציבור המתפללים, אח"כ הופך פניו להיכל שוחה קצת ואומר "גדלו לה' אתי" (אבודרהם עמ' קז, ערוה"ש סי' רבב סע' א).

הטעם: משום שבפסוק השלישי הוא כולל עצמו עם הציבור – "אתי", לכן מכוון פניו לאותו צד שהציבור פונה.

ועוד, בהרבה קהלות שנהגו במנהג אשכנז לא אמרו הפסוקים "שמע" ו"אחד" בשעת הוצאת ס"ת, אלא התחילו ב"גדלו" אף בשבת^{טז}, אפשר שבאותם הקהלות שהנהיגו לאומרים רצו לעשות שינוי כלשהו באמירתם, בינם לבין הפסוק "גדלו", לכן אמר אותם הש"ץ כשפניו לקהל.

טו ראה מס' סופרים פי"ד וד"מ סו"ס רפא.

טז ראה ילק"מ עמ' 13, סדור שפת אמת רדליים, ועבודת ישראל.

יא. בימין

המוציא ספר תורה, וכן המוליכו לבימה לקריאה בו והמחזירו, אוחזו ביד ימין (רמ"א סי' קלד סע' ב).

הטעם: ע"ש הנאמר (דברים ל"ג ב) מימינו אש דת למו (מט"מ סי' רכד), ועוד, ע"ש הנאמר (שה"ש ב' ו) וימינו תחבקני (מהר"ל עמ' תג) י.

יב. הש"ץ מוליך

נוהגים שהש"ץ הוא שמקבל הס"ת ליד ארון הקודש ומוליכו לבימה, ולאחר הקריאה הוא שמקבלו מן המגביה ומוליכו לארון הקודש (מ"ב סי' קמז ס"ק טו).

הטעם: שנינו (יומא פ"ז מ"א): "חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, וכ"ג עומד ומקבל וקורא", ושואל הירושלמי: "בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן?" (בכל מקום אמרינן שנוהגין כבוד בתורה והולכין אחריה וכאן אמרינן שמביאין הס"ת אצל כ"ג? – ק"ה) משמע שהקורא בתורה צריך לקחת את הס"ת, ולא שיביאו לו, ומכיון שהש"ץ בד"כ היה גם קורא בתורה ולכן היה הוא מביא הספר לבימה ומחזירו (לפי הפר"ח סי' קמז אות ב).

יג. דרך צפון

כאשר ארון הקודש נמצא במזרח, נוהגים שהש"ץ מוליך את הס"ת מן ארון הקודש לבימה דרך צפון ומחזירו דרך דרום (מ"ב סי' קמא ס"ק כה).

הטעם: משום שאמרו (סוטה טו: זבחים סב: ועוד) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, לכן הש"ץ ההולך עם הס"ת מן

זי לפי כת"י אחדים, וכן הוא בבאור הגר"א. ועיין יו"ד סי' רפב סע' ג ושור"ת מהר"י בי רב סי' נג וברכות סב. ספר חסידים סי' תרצד, ואו"ח סי' רו סע' ג ועטרת זקנים שם "כל מצוה יאחז ביד ימינו".

ארון הקודש לבימה (ממזרח למערב) יפנה דרך צפון שהוא ימינו (לבוש סי' קכח סע' יז בהג"ה).

ד. מנשקים התורה

כאשר ס"ת עובר, נוהגים העומדים לידו לנשק אותו, ואם אינם יכולים לנשק בפה, מנשקים ביד (שע"א שע"י סי' ד).

הטעם: "שמראה כאלו ע"י הנגיעה בס"ת נדבק ביד רושם קדושה ולכך מנשק שם, וכן העולם נוהגים כשממשמים ביד בתפילין משום היסח הדעת, או כדי לתקן כשהזיזו ממקומו נושקים ביד, והנוגע במקום מטונף יש לו ליטול ידיו, לחילופו בדבר שבקדושה מביא לידי טהרה. וענין נשיקה הוא חיבור לטהרה ויש בזה משום חיבוב מצוה" (פתחי שערים שם).

ועוד, "קל וחומר מתפילין, שכתב הבית יוסף (סי' כח) בשם רבינו תם ורבינו חננאל ורבינו האי דהיה מנהגם לנשק התפילין בשעת הנחתן וחליצתן" (אמת ליעקב לר"י אלגאזי ד"ח ע"ב אות ו).

טו. ותגלה ותראה – ויעזור ויגן

לפני קריאת התורה בימות החול ובשבת במנחה אומר הש"ץ: ותגלה ותראה וכו', אבל בשבת ויו"ט אומר: ויעזור ויגן וכו' (סדורים).

הטעם: משום שתגלה ותראה היא תפילה לביאת המשיח והתגלות מלכות ה', תפילה זו כלולה בברכות ההפטרות: שמחנו ה' וכו' שאומרים בשבת, לכן אין צריך לחזור עליהן. אך במנחה של תענית ציבור אומרים ותגלה למרות שאמרו ברכות ההפטרות, כדי לא להשוות תענית לשבת ויו"ט (אוצר דר"מ עמ' 322 בשם דברי קהלת).

טז. חזק ונתחזק

עם סיום קריאה של ספר מספרי התורה בבית הכנסת נוהגים שהקהל אומר: חזק חזק ונתחזק (רמ"א או"ח סי' קלט סע' יא).

הטעם: ע"ש שנאמר (יהושע א' ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וכו' הלא ציויתיד חזק ואמץ, "מכאן יצא המנהג לומר למסיים לקרות התורה בכל פעם חזק" (ב"י בשם א"ח סו"ס קלט).

ועוד, על הפסוק (דברים כ"ז כו) "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" דורשים בירושלמי (סוטה ז, ד): למד ולימד ושמר ועשה, והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור, לפיכך אומרים למסיים, שלמד ולימד, שגם יחזק לומדי תורה (מטעמים חדש דף לח).

ועוד, משום שאמרו (ברכות לב:): ארבעה צריכים חיזוק; תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ (פרי חדש סי' קלט ס"ק יא).

יז. מלווים את הס"ת

אחרי קריאת התורה הגולל את הספר"י וכן כל מי שהספר עובר לפניו מלווה אותו לארון הקודש (רמ"א או"ח סי' קמט סע' א).

הטעם: ע"ש הנאמר (דברים י"ג ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו (לבוש סי' קמט סע' א) ט.

יח. מזמורים בעת הכנסת ס"ת

בעת הכנסת ס"ת לארון הקודש, אחרי הקריאה בו, נוהגים לומר בשני וחמישי, במנחה של שבת, ביו"ט ובתענית ציבור מזמור כ"ד שבתהלים (לה' הארץ ומלוואה) ובשבת מזמור כ"ט (הבו לה' בני אלים) (טור או"ח סי' רפד, מ"ב סי' קמט ס"ק ח).

הטעם: משום שלפי המסופר במסכת שבת (ב) אמר שלמה

יח הלבוש (קמט) מוסיף את המגביה.
יט עיין סוטה לט:.

המלך "שאו שערים ראשיכם" בשעה שרצה להכניס את הארון עם הלוחות לקודש הקודשים, לכן אומרים בעת הכנסת ס"ת מזמור זה (כ"ד). מאידך מזמור כ"ט קשור למתן תורה ולשבת, שכן דרשו (זבחים קטו. מו"ק ט.) את הפסוק "ה' עוז לעמו יתן" על מתן תורה², וכנגד שבעה "קולות" הנזכרים במזמור כ"ט תיקנו שבע ברכות בשבת, במקום שמונה עשרה שבחול (ב"ח אור"ח סי' רפד)³.

הגבהה וגלילה

יט. הגבהה

נוהגים להגביה את ספר התורה כשהוא פתוח לפני הקריאה **בו** (אור"ח סי' קלד סע' ב), לדעת הרמ"א ההגבהה היא אחרי הקריאה (שם)⁴.

הטעם להגבהה: משום שאמרו בירושלמי (סוטה פ"ז ה"ד) כתיב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת (דברים כ"ז כו), וכי יש תורה נופלת? שמעון בן יקים אומר: זה החזן שהוא עומד, ומפרשים: "שאינו מקים ס"ת על הציבור להראות פני כתיבתו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו וכו' וכן נהגו" (רמב"ן שם).

הטעם להגבהה אחרי הקריאה: "מפני שהמון העם חושבים שראיית ס"ת עדיף מקריאה, לכן כדי שיתעכבו שם לראות ס"ת יקראו תחילה ואחר כך מראים הכתיבה לעם" (שכנה"ג סי' קלד ב"י אות ב)⁵.

כ ראה רש"י בתהלים כ"ט פסוקים ד, ה, ו, ז.

כא באשר למנחה בשבת עיין בפרמ"ג א"א (שם) הטעם שאומרים מזמור כ"ד "דבשחרית ניתנה תורה".

א המקור במסכת סופרים פי"ד הי"ד.

ב הספרדים נוהגים כמנהג ראשון להגביה קודם הקריאה והאשכנזים מגביהים אחרי הקריאה ויש שנוהגים שתי הגבהות לפני ואחרי הקריאה (אנצ' תל"כ כ"ח עמ' קסז).

כ. מראים באצבע

יש נוהגים להראות באצבע על התורה כשמגביהים ואומרים: וזאת התורה וכו' (ילקוט מעם לועז כי תבוא, דברים כ"ז כו, טעם הששי ד"ה וכמה מנהגים).

הטעם: ע"ש שאמרו (שהש"ר פרשה ב פיסקה יג) ודגלו עלי אהבה (שה"ש ב' ד) לשעבר אדם מראה איקונין (=צורה של מלך) והיה ניזוק, ועכשיו אדם מניח ידו על האזכרה (=שם המפורש) כמה פעמים ואינו ניזוק, ולא עוד אלא שאמר הקב"ה ודגלו עלי אהבה, אל תיקרי ודגלו אלא וגודלו עלי אהבה (אצבעו שמראה בו את האזכרה – ע"י) (ספר חיים לר' חיים פאלאג', הב"ד מנהג י"ת עמ' רמא)².

ועוד, ע"ש שאמרו (מנחות כט.) שלשה דברים שנאמר בהם "זה" הראה הקב"ה למשה באצבע משום שהתקשה בהם, "ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים, מנורה דכתיב (במדבר ח' ד) וזה מעשה המנורה, ר"ח דכתיב (שמות י"ב ב) החדש הזה לכם, שרצים דכתיב (ויקרא י"א כט) וזה לכם הטמא", לכן כשאומרים "וזאת התורה" יש להראות באצבע (מ"ת שם).

כא. הגבהה נוסח חב"ד

יש נוהגים שהמגביה הס"ת (אחרי הקריאה) חוזר ומניחו על הבימה, גוללו בעצמו, נוטלו ויושב, ואחר כורך המפה ומלביש המעיל (ערוה"ש סי' קמז ס"ק ט בשם מנהג חסידים, ס' מנהגים-חב"ד עמ' 15).

הטעם: ע"ש שאמרו (מגילה לב.) הגוללו נוטל שכר כולן, ומכיון שמקובל לתת לאדם מכובד את ההגבהה, לכן אף יגלול (ערוה"ש שם).

ועוד, משום שגם אצל הספרדים המגביהים את הס"ת לפני

ג ומוסיף הספר חיים לר"ח פלאג' סי"ג אות ו' שנוהגים לאחוז בציצית שבטלית ומנשקים נגד הס"ת.

הקריאה, המגביה חוזר ומניחו על הבימה (שערי הלכה ומנהג ח"א עמ' קפח).

כב. הגבהת ס"ת ראשון

ביום שמוציאים שני ס"ת לקריאה, אין מגביהים בסוף הקריאה את הס"ת הראשון לפני שמניחים לקריאה את הס"ת השני (רמ"א סי' קמז סע' ח).

הטעם: כדי שלא יסיחו דעתם מן המצוות" (שם).

ועוד, כשם שאמרו (פסחים פ"ה מ"ו) שחט ישראל (את קרבן הפסח) וקיבל הכהן (את הבזך עם דם הקרבן) נותנו לחבירו וחבירו לחבירו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן, אף כאן יש לקבל תחילה הספר שטרם נעשתה בו מצוות הקריאה, ואח"כ למסור הספר שכבר קראו בו (מט"מ סי' רנד בשם ר' יונה).

כג. גלילה לקטנים

נוהגים לכבד בגלילה אף ילדים קטנים "שיש בהם דעת להבחין ענין דבר שבקדושה" (שע"א שער י סי' כב).

הטעם: כדי לחונכם במצוות (שם).

כד. הגולל מעמיד על התפר

הגולל ס"ת יעמידנו כנגד התפר, היינו שהתפר יהיה בין שני העמודים (או"ח סי' קמז סע' ג).

הטעם: שאם יקרע ע"י הגלילה יקרע בתפר ולא תקרע היריעה שקשה לתקנה (שם) ⁷.

ד הטעם מובא ברי"ף על מימרא של ר' שפטיה (מגילה לב). צריך שיעמידנו על התפר, שלא כרש"י שמפרש הטעם: ששם ראוי להדקו יפה.

כה. גלילה ויה"ר

בימי שני וחמישי אין הש"ץ צריך להמתין עד שיגללו הס"ת כדי להתחיל לומר יהי רצון (מג"א סי' קמז ס"ק ז).

הטעם: משום ביטול מלאכה (שם).

ועוד, משום שאמירת יהי רצון הוא "מנהג בעלמא" (ערוה"ש שם ס"ק טז)^ה.

כו. חצי קדיש ומפטיר

"ימים שיש בהם מפטיר ומוסף נהגו לומר קדיש קודם שיעלה המפטיר, ויש מקומות שנהגו לומר קדיש אחר המפטיר" (רמב"ם הל' תפלה פ"ב ה"כ). בשו"ע (סי' רפב סע' ד) נפסק כמנהג הראשון לומר קדיש לפני מפטיר, אבל בתענית ציבור אומרים קדיש אחרי מפטיר לפני שמו"ע ואחרי הכנסת ספר התורה לארון הקודש (לבוש סי' תצב סע' א).

הטעם: בשבת ויו"ט הקדיש בא להפסיק בין הקריאה של חובת היום לבין קריאת המפטיר שהיא תוספת, אבל בתענית ציבור המפטיר הוא ממנין הקרואים (שלישי) ולכן אין לומר קדיש לפניו (לבוש סי' רפב סע' ד)^ז.

כז. חצי קדיש ושמונה עשרה

בשחרית מיד עם סיום הקריאה בתורה אומרים חצי קדיש בין בחול ובין בשבת, יו"ט וראש חודש^ח, אך בקריאת התורה במנחה בשבת ובתענית ציבור אומר הש"ץ חצי קדיש לפני

ה לשון המג"א "אינו אלא מנהג".

ו המפטיר נביא צריך שיקרא בתורה תחילה מפני כבוד התורה, וכיון דמשום כבוד תורה הוא, למינינא לא סליק (= לא עולה, לא נחשב) (מגילה כג. וראה תוספות שם ד"ה כיון, רא"ש מגילה פ"ג פיס' ד, ערוה"ש סי' רפב ס"ק יד).

ז מ"ב סי' רפב ס"ק יט, לקוטי מהרי"ח ח"ב דף נד.

ח בשבת ויו"ט לפני מפטיר, וראה סי' להלן.

שמונה עשרה, ולא אחרי סיום הקריאה (דרך החיים סי' פד ס"ק א, מ"ב סי' רצב ס"ק ד).

הטעם: במנחה בשבת ובתענית ציבור הח"ק שלפני שמו"ע שייך לקריאה הואיל ואין הפסק של "אשרי" ביניהם, והוא נאמר לפני שמו"ע ע"מ להודיע לציבור שיעמדו לתפילת שמו"ע, אבל בשבת, ר"ח ויו"ט הקדיש שלפני שמו"ע של מוסף אינו שייך לקריאה, הואיל ותפילת "אשרי" מפסיקה ביניהם, לכן אומרים ח"ק מיד עם סיום הקריאה, וכן בחול הקדיש שאחרי "אשרי ובל"צ" הוא קדיש תתקבל שנאמר על כל התפילה ואינו שייך לקריאה, לפיכך אומרים ח"ק מיד עם סיום הקריאה (לבוש סי' קלב סע' א, סי' רצב סע' א, וסי' תצב סע' א, מט"מ סי' רנג, צלותא דאברהם עמ' שעב).

כח. חצי קדיש בשני ספרים

כאשר מוציאים שני ס"ת לקריאה, ובספר השני קוראים מפטיר כגון בשבת ר"ח או חנוכה, וכן בשבת ד' הפרשיות, אומרים קדיש אחרי כל קריאה, היינו אחרי ספר ראשון ואחרי ספר שני, כך לפי מנהג ספרד (ב"י סי' רפב, כה"ח סי' קמז אות מד)^ט, לפי מנהג אשכנז אומרים קדיש רק אחרי הקריאה בספר הראשון (ספר א"י סי' ו סע' ג).

הטעם למנהג ספרד: הואיל והקריאה בספר שני היא קריאה חדשה ולא קריאה חוזרת כמפטיר בשבת, לכן יש לומר קדיש כמו אחרי ספר ראשון (היכל עבוה"ש ח"ג עמ' קלב).

הטעם למנהג אשכנז: כדי להסמיק קריאת ההפטרה לקריאת המפטיר בתורה, להראות שהנביא טפל לתורה, כשם שאין

ט וכן נוהגים התימנים נוסח שאמי (שת"ז סי' רפב ס"ק יג).

י וכן נוהגים התימנים נוסח בלדי (תכלאל ח"א דף קטג). כאשר בספר שני קוראים מחובת היום ולא מפטיר כגון בחוה"מ פסח או בר"ח שחל בחנוכה, לדעת הכל אומרים קדיש רק אחרי ס"ת שני (שעי"א שעי"י סי' יא, לוח א"י).

אומרים קדיש בשבת אחרי המפטיר, ואם יפסיק ביניהם בקדיש נמצא שחלק הנביא רשות לעצמו^א (היכל עבוה"ש שם).

עולים ועליות

כט. עליה

נהוג לקרוא להזמנה של אחד המתפללים לקריאה בתורה בשם "עליה" (מט"א שער ב' סעיף ד).

הטעם: משום שבהרבה בתי כנסת הבימה שמעליה קוראים בתורה מוגבהת מריצפת ביה"כ^א, והקורא בתורה צריך לעלות לבימה.

ל. מכירת העליות

יש מקומות בהם נהוג למכור את העליות לכל המרבה במחיר והכסף ניתן לצדקה (לבוש סי' קלו סע' א, ילקוט מנהגים עמ' 49^ב).

הטעם: כדי להגדיל ההכנסות לקופות הצדקה (כה"ח סי' קלו אות ח בשם מאורי אור).

ועוד, כדי למנוע מחלוקת (היכל עבוה"ש ח"ג עמ' פב, ילקוט מנהגים שם).

לא. כהן קרב

הנוסח שבו קוראים את הכהן לעלות לתורה ראשון, הוא: כהן קרב יעמוד פלוני בן פלוני הכהן (סדור רע"ג דף כד ע"א, מח"ו עמ' 72).

הטעם: ע"ש הכתוב (ויקרא ט' ז) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח (זיו השבת עמ' קסט).

א וראה שו"ת הריב"ש סי' שכא וע"ג בתכלאל שם.

א ראה רמב"ם תפילה פי"א ה"ג.

ב יש נוהגים שאחד קונה כל העליות ומכבד מי שירצה (מ"ב סי' קלו ס"ק ד), ויש מקומות שאחד קונה כל העליות פרט לששי הנמכר בנפרד (מג"א סי' רפב ס"ק ט), ויש נוהגים שמוכרים אחרון בנפרד (פרמ"ג א"א סי' רפב אות ט).

שער א: קריאת התורה

רכט

ועוד, ע"ש שדרשו (ב"ר פר' נה פיס' ו) **אל תקרב הלום** (שמות ג' ה) **אין קריבה אלא כהונה, היך מה דאת אמר והזר הקרב יומת** (במדבר א' נא), **ואמנם אונקלוס תרגם "קח את אהרן"** (ויקרא ח' ב): **קריב ית אהרן** (צלותא דאברהם עמ' ששה בשם ס' שמואל בדורו)².

לב. במקום כהן

כאשר אין כהן בבית הכנסת בשעת קריאת התורה יכול לעלות ראשון לוי או ישראל, ונוהגים שקוראים: יעמוד פלוני בן פלוני במקום כהן, ואם קראו במקום כהן ישראל – לוי לא יעלה שני (לבוש סי' קלה סע' ח).

הטעם: תיקנו מעלה ללוי רק במקום שיש כהן, אבל כשאין כהן אין נותנים כבוד ועדיפות ללוי, ועל העולה במקומו יש להכריז שאינו כהן, כדי שידעו הכל ולא יתנו לו מתנות כהונה. מאותו טעם אין לקרוא לשני לוי שמא יחשבו שהראשון הוא כהן (לבוש שם).

לג. כהן ולוי בפרשת כי תשא

בפרשת כי תשא קוראים לעולים כהן ולוי צ"ב פסוקים מתוך קל"ט פסוקי הפרשה, וליתר מ"ו הפסוקים (שליש הפרשה) קוראים ליתר חמשת העולים (תיקון סופרים).

הטעם: עד שלישי מסופר על חטא העגל, לכן עולים לתורה הכהן והלוי מפני ששבט לוי לא חטא בחטא העגל, שכן נאמר (שמות ל"ב כו) **ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי** (כתר ש"ט סי' רפח).

ג יש כת"י שגירסתם בסידור רע"ג "כהן קרא", והוא ע"פ שאמרו (תוספתא למגילה פ"ג) חזן הכנסת לא יקרא עד שיאמרו לו אחרים (צלד"א שם).
 ד ראה רש"י גיטין נט: ד"ה נתפרדה החבילה.
 ה מכאן שכל השבט כשר (רש"י שם) וראה יומא סו:.

לד. שבעה קרואים בשבת

בשבת קוראים לתורה שבעה מן הציבור, פרט למפטיר (או"ח סי' רפב סע' א).

הטעם: משום שאם אדם לא בא, מחמת אונס, לביה"כ בימי השבוע ולא שמע ברכו, יאזין מפי העולים לתורה שבע פעמים ברכו ויצא ידי חובתו (שבלי הלקט סי' עז בשם תשובות הגאונים).

לה. שלישי

יש נוהגים שהרב מרא דאתרא עולה שלישי בקריאת התורה בשבת (ערוה"ש סי' קלו סע' ב, ילקוט מנהגים עמ' 13).

הטעם: משום ששלושת הראשונים הם עיקר הקרואים "בכל זמן שקוראים בתורה" (דרישה סי' רפד אות ו).

לו. ששי

יש נוהגים שהגדול בציבור או הרב עולה לששי (באה"ט סי' רפב ס"ק יג).

הטעם: שבעת הקרואים הם כנגד אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד, לכן אמרו ששי מעולה שבקרואים" (שו"ת חת"ס או"ח סי' סו).

ועוד, עליית ששי חשובה מכולן עפ"י הקבלה (זהר פר' שלח עמ' שיב).

ו וכן משמע מסדר העליות בגמרא (גיטין ס). שאתרי הלוי קוראים לת"ח הממונין על הציבור ורש"י שם: תיקנו שום סדר לישראל בשבתות משום דרכי שלום, ועל סדר החיובים שעולים לתורה כותב הרמב"ם (תפלה פ"ב ה"ח) וכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה קודם לקרות.

ז ילקוט מנהגים עמ' 137, בן א"ח שנה ב חיי שרה אות ג, כה"ח סי' קלה ס"ק יא.
ח על יוסף נאמר: ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים כדדן שיצאו מיעקב (סוטה לו): וכן יוסף ראש לחסידים (אסתר רבה א).

ט מובא במג"א סי' רפב ס"ק ט וספר הכוונות מובא בבאה"ט שם ס"ק יב. בקהלות מסוימות, בעיקר במרוקו, נקראת העליה הששית בשם "העליה של רבי שמעון" והכוונה לרשב"י.

לז. הוספות

יש נוהגים שבשבת מוסיפים על שבעה קרואים (לבוש סי' רפב סע' א, ערוה"ש שם סע' ו).

הטעם: משום שיש הסוברים שמי שאינו יודע לקרוא בתורה אינו נחשב במנין הקרואים, לכן מוסיפים לשבעת הקרואים שמא היה אחד מן העולים מי שאינו יודע לקרוא (לקוטי מהרי"ח ח"ב דף נב בשם א"ר)^א.

ועוד, לפי השב"ל (סי' עז בשם תשובת הגאונים) התקינו לקרוא שבעה קרואים בשבת כדי שישמעו שבע פעמים ברכו, אלה שלא באו מחמת אונס לבית הכנסת בימי השבוע ולא שמעו ברכו, לפיכך מוסיפים על שבעת הקרואים שמא אחד או יותר מהשבעה לא יברך בקול ולא ישמעו מפיו ברכו (לקוטי מהרי"ח שם).

לח. הוספות ביו"ט

ביו"ט עולים חמשה קרואים לתורה, ונוהגים לא להוסיף עליהם (רמ"א סי' רפב סע' א)^ב.

הטעם: כדי לא להעלות בכך את קדושת יו"ט לקדושת יום כפור, שבו עולים ששה קרואים או לקדושת שבת שבה עולים שבעה קרואים (לבוש סי' רפב סע' ב).

ועוד, שיהיה היכר בין יו"ט לבין שבת ויו"כ, ואם יוסיפו לא יכירו (רבינו נסים על הרי"ף מגילה פרק הקורא עומד).

^א באו"ח (סי' רפב סע' א) מובא שמותר להוסיף, ובמ"ב (שם ס"ק ה): ונכון שלא להוסיף הרבה מפני טורח הציבור, והבאה"ט (שם אות ג) סובר שאין לקרוא יותר מעשרה חוץ ממפטיר.

^{יא} הא"ר מסתמך על הרא"ם שפוסק כך, אפשר וכוונתו לשו"ת הרא"ם סי' י.
^{יב} לדעת רש"י (מגילה כא.) והרמב"ם (הל' תפלה פי"ב הט"ז) מותר להוסיף קרואים ביו"ט וכן דעת הטור (סי' רפב), הר"ן (מגילה פרק הקורא) חולק וסובר שביו"ט ויו"כ אין להוסיף. בארץ חיים (סי' רפב ס"א) מובא בשם החיד"א שבא"י היו מוסיפים עליות ביו"ט, פרט לצפת, שם נהגו כאריז"ל ולא הוסיפו.

לט. ההוספה לנכבד

יש נוהגים לכבד בעליה הנוספת אדם חשוב (לקוטי מהרי"ח ח"ב דף נד).
 (נד).

הטעם: הואיל ויש אומרים שהסיבה להוספה היא שמא אחד הקרואים אינו יודע לקרוא בתורה ומשום כך אינו נחשב במנין שבעת הקרואים,¹ לכן יש לקרוא להוספה אדם חשוב שבדאי יודע לקרוא (לקוטי מהרי"ח שם בשם א"ר).

מ. אחרון

יש נוהגים שהגדול בציבור או הרב עולה לתורה אחרון (מג"א ר"ס קלו)²

הטעם: משום הכלל שמעלין בקודש ולא מורדין³ מכאן שכל המאוחר חשוב יותר (או"ז ח"ב סי' מב ס"ק יא).

ועוד, משום שהאחרון משלים הקריאה, והמשלים נוטל שכר כנגד כל העולים (לקוטי מהרי"ח ח"ב דף נד בשם תולעת יעקב).

ועוד, משום שהיו נוהגים שהמשלים היה גולל את ספר התורה ועל הגולל אמרו (מגילה לב.) הגולל נוטל שכר כולו, לכן מכבדים את הרב בעליה אחרונה (או"ז שם).

ועוד, משום שאמרו (ב"ר ע"ח י"א) אחרון אחרון חביב (כש"ט סי' שלט).

מא. כהן אחרון

נוהגים שכהן יכול לעלות לתורה אחרון (לבוש סי' קלה סע' י).

הטעם: כי בדורות האחרונים נחשב העולה אחרון חשוב מכולם מפני שמסיים הפרשה (לבוש שם)⁴.

יג ראה לעיל ערך הוספות.

יד מ"ב שם ס"ק ה, ב"י סי' קלה ד"ה ונראה, מחב"ר סי' רפב אות ג.

טו יומא יב: מנחות לט.

טז מטעם זה בר"ח טבת שחל בשבת וקוראים בשלשה ס"ת אין כהן עולה אחרון בספר ראשון, לפי שעדיין לא משלימים הקריאה, והמשלים הוא בספר השני

מב. משלים

העליה האחרונה בסדר הקרואים בשבת ויו"ט, לפני מפטיר, נקרא בפי קהילות הספרדים: משלים והיא "נחשבת למובחרת שבעליות" (כש"ט סי' שלט).

הטעם לשם: כי הוא מסיים את הקריאה ועל ידו הקריאה הושלמה והסתיימה¹ ("א"ש).

הטעם לחשיבות העליה: ראה לעיל ערך: אחרון.

מג. כהן מפטיר

כהן יכול לעלות לתורה מפטיר בשבת ויו"ט אבל לא בתענית ציבור (רמ"א סי' קלה סע' ט, מ"ב שם ס"ק לד).

הטעם: המפטיר בשבת ויו"ט אינו ממנין הקרואים (שבעה בשבת, חמשה ביו"ט), לכן הכהן יכול לעלות, אבל בתענית ציבור המפטיר ממנין הקרואים (שלשה), לפיכך הוא יכול לעלות רק ראשון (מג"א סי' קלה ס"ק טז)².

מד. עליית הרב

יש נוהגים שמכבדים את הרב, מרא דאתרינו, לעלות לתורה בקריאת עשרת הדברות, שירת הים והתוכה (מג"א סי' תכח סק"ח).

הטעם: ע"ש שאמרו בירושלמי (מגילה פ"ג ה"י) אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדברות וקללות שבתו"כ וקללות שבמש"ת, משמע שקטעים אלה חשובים במיוחד, לכן יש שמכבדים בהם את החשוב שבקהל.

שקוראים בו פרשת החודש, וכן בשבת פרשת שקלים או החודש שחל בר"ח

שקוראים בשלשה ספרים (מ"ב סי' קלה ס"ק לו).

זו "לפיכך עולה ומשלים אפילו גדול שבציבור" (רמב"ם תפילה פ"ב הי"ח).

יח וראה לבוש סי' רפב סע' ד.

מה. מתי קוראים למפטיר

נוהגים לקרוא לעולה למפטיר וכן לומר "מי שברך" לעולה אחרון, אחרי אמירת הקדיש ולא לפניו (שע"א שער י סי' ט).

הטעם: כדי להסמיך את הקריאה לקדיש עד כמה שאפשר.

מו. נקראים בשם

נוהגים לקרוא לעולה לתורה בשמו ובשם אביו – יעמוד פלוני בן פלוני (רמ"א או"ח סי' קלט סע' ג).

הטעם: בקריאת שמו של העולה לתורה יש משום נתינת כבוד לתורה, שלא כל הרוצה יעלה, ואמרו חז"ל: כל הקורא בתורה ולא אמרו לו קרא, דומה לאדם שיש לו בת בוגרת שכל הרוצה לקחת לוקחה (מט"מ סי' רכה בשם הירושלמי).

ועוד, מאחר ובגלות היהודים קראו לעצמם גם בשמות נכריים, לעתים באילוצם של הגויים^ט, לפיכך יש לקרוא בבית הכנסת בשם העברי לבל ישכחו השמות היהודיים (שו"ת ישועות מלכו או"ח סי' יב).

ועוד, ע"י קריאה לעליה לתורה בשם העברי הוא לא ישכח אותו, ובאם יתן גט לאשתו יכתוב אף את השם העברי ולא יבוא לפיסול הגט ולחשש איסור אשת איש^כ (שם).

מז. התוכחה ללא שם

יש נוהגים שאין קוראים בשם העולה לקריאת התוכחה בפרשות בחוקותי וכי תבוא (רמ"א סי' תכח סע' ו).

הטעם: משום שמא לא יסכים לעלות אחרי שיקראוהו ונמצא

יט ראה רא"ש גיטין פ"ד פיס' ז.

כ ויש מקומות שבהם אין קוראים בשם העולה לתורה, אלא השמש הולך אצלו ואומר לו שיעלה או נותן לו טס של כסף (ילקוט מנהגים עמ' 52, נתיבי עם ח"א עמ' יא, וכן בשו"ת חיים שאל סי' יג ובכה"ח סי' קלט אות ט) וכן נוהגים רוב הספרדים בא"י (היכל עבוה"ש ח"ג עמ' עב).

שער א: קריאת התורה

רלה

עובר על (משלי ג' יא) מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו (לבוש שם).

מח. גר בן אברהם

נוהגים לקרוא לגר לעלות לתורה בשמו ובמקום שם אביו קוראים בן אברהם (רמ"א סי' קלט סע' ג).

הטעם: משום שאברהם אבינו היה ראשון הגרים (פרמ"ג מ"ז סי' קלט) וכן נאמר לאברהם (בראשית י"ז ה) כי אב המון גויים נתתיך (מ"ב שם ס"ק יא) כ"א.

מט. עליה לעוור

יש נוהגים שאין עוור או פיסח עולה לתורה לשלישי בפרשת אמור (מג"א סי' קלח ס"ק ד).

הטעם: משום שנאמר בפרשה זו (ויקרא כ"ב כב) "עורת או שבור וכו' לא תקריבו אלה לה'", ואם העולה הוא עוור או פיסח הוא יתבייש (מג"א שם).

נ. שני אחים

נוהגים שאין לקרוא לעלות לתורה שני אחים, או אב ובנו, זה אחר זה (או"ח סי' קמא סע' ו).

הטעם: משום שהם פסולים לעדות וכתוב (תהלים י"ט ח) עדות ה' נאמנה (ב"י סי' קמא בשם א"ח) כ"ב. ועוד, משום עין הרע (שם בשם הכלבו והמרדכי).

נא. כסוי הכתב

נוהגים לכסות הכתב של ספר התורה בין גברא לגברא, לדעת

כא גר שנתגייר כקטן שגולד דמי (נימות כב) וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא עכו"ם אינן שאר בשר (רמב"ם איסורי ביאה פי"ד הי"א).
כב ועיין בלבוש (שם) החולק על טעם זה.

המחבר, ולפי הרמ"א יש אף לגוללו (על השלחן) בין גברא לגברא (או"ח סי' קלט סע' ה ורמ"א שם).

הטעם: "שאין כבוד לתורה שתהא פתוחה ותמתין עד שיבוא אחר" (לבוש שם).

ועוד, ע"ש הנאמר (שמות ל"ד לג) **ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה** (כתר ש"ט סי' שנט).

ועוד, משום שיש הסוברים שבשעה שהעולה מברך ברכה ראשונה יהפוך פניו אל הצד שלא יהא נראה כמסתכל בתורה ומברך מתוכה (רמ"א סי' קלט סע' ד)^{כג}, **ויש החולקים** (ט"ז וב"ח שם), **לכן כדי לצאת ידי הכל נהגו לכסות מקום הקריאה במטפחת או בפרוכת קטנה (אצל ס"ת הספרדים) (כתר ש"ט שם).**

נב. כסוי הפנים

יש נוהגים שהעולה לתורה מכסה פניו קצת עם הטלית כאשר יורד מן הבמה (שע"א שע"ד סי' לה).

הטעם: ע"ש הכתוב (שמות ל"ד לג) **ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה** (שע"א שם, מטעמים דף מז ע"ב בשם הגר"א)^{כד}.

נג. ה' עמכם

יש נוהגים שהעולה לתורה אומר קודם הברכה "ה' עמכם" כה והציבור משיבים "יברכך ה'" (כתר ש"ט סי' רפא).

הטעם: ע"ש שאמרו (סנהדרין כו:) **תורה מתשת כחו של אדם, לכן לפני שהעולה מתחיל לקרוא בתורה הוא מזמין ברכת הקהל ע"י הכרזתו "ה' עמכם"** (כתר ש"ט שם).

כג ראה מגילה לב.

כד ועיין בא"ר סי' קלט בשם פענח רזא.

כה ברכה זו נאמרה ע"י בועז ונעריהו הקוצרים (רות ב' ד).

נד. רבנן

יש נוהגים שהעולה לתורה פותח הברכה: רבנן, ברכו את ה' המבורך (ארץ חיים סי' קלו סע' א).

הטעם: ע"ש שאמרו (גיטין ס.) שתלמידי חכמים קודמים לכל לעלות לתורה אחרי הלוי^{כז}, לכן נוהגים לפתוח ב"רבנן", מעין נטילת רשות מתלמידי החכמים שבציבור לעלות לפניהם (אר"ח שם).

נה. לאחוז בתורה

נוהגים שהעולה לתורה אחוז בספר התורה בשעת ברכה ובקריאה^{כז} (ט"ז או"ח סי' קלט ס"ק ט).

הטעם: ע"ש הנאמר (יהושע א' ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, מלמד שהיה ספר התורה בידו של יהושע, כי אין אומרים "הזה" אלא למי שתופס החפץ בידו (לבוש סי' קלט ס"ק יא).

ועוד, ע"ש שאמרו חז"ל (סוכה מא:) כך היה מנהגם של אנשי ירושלים אדם יוצא מפתח ביתו לולבו בידו וכו' היה קורא בתורה ונושא כפיו מניחו ע"ג קרקע, משמע שצריך ליטול הספר בשעת קריאה (טור סו"ס קלט)^{כח}.

ועוד, ע"ש הנאמר (משלי ג' יח) עץ חיים היא למחזיקים בה (מטעמים דף מז ע"ב).

נו. ממתין

נוהגים שהעולה לתורה אינו יורד מיד עם סיום הברכה השניה אלא ממתין עד סיום הקריאה לעולה אחריו (רמ"א סי' קמא סע' ז, מג"א שם).

כו וכך נפסק באו"ח סי' קלו סע' א.

כז המחבר כותב "בשעת ברכה" ומעיר הט"ז "וכ"ש בשעת קריאה" וכן דעת הב"ח בס' קלט ד"ה כתב והלבוש שם ס"ק י"א.

כח וראה פרישה שם.

הטעם: משום כבוד התורה "שלא יניחנה לבדה" (לבוש שם) כט.

ועוד, משום שלא יראה כבורח מן התורה, כעין שאמרו על הפסוק (במדבר י' לג) ויסעו מהר ה' דרך שלושת ימים – כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו (תוספות שבת קטז. ד"ה פורענות, מטעמים דף מח).

ועוד, ע"ש שאמרו (פסחים פ"ה מ"ו) שחט ישראל (את קרבן הפסח) וקיבל הכהן (את הבזק עם דם הקרבן) נותנו לחבירו, וחבירו לחבירו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן. מכאן שעל הקורא הבא להגיע לפני עזיבת הקורא שסיים (מ"ט מ"ס' רמח בשם מרדכי הגדול)².

נז. בדרך הקצרה

מי שנקרא לעלות לתורה עולה לבימה ממקומו בדרך הקצרה ויחזור בדרך הארוכה (או"ח סי' קמא סע' ז) לא.

הטעם: משום כבוד הציבור שלא ימתינו לו (לבוש שם).

ועוד, משום כבוד התורה להראות שהיא חביבה עליו וממהר לקרוא (מ"ב שם ס"ק כב).

נח. בשני צידי הבימה

נוהגים שהעולה לתורה עולה מצד אחד ויורד מצד אחר של הבימה (או"ח סי' קמא סע' ז).

הטעם: ע"ש הנאמר ביחזקאל (מ"ו ט) הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב וכו' לא ישוב דרך השער אשר בא בו, כי נכחו יצאו (לבוש סי' קמא סע' ז).

כט רוב הספרדים נוהגים שאין העולה ממתין אלא יורד מיד אחרי שסיים לברך, והקהל מברכו: חזק וברוך, והוא משיב: חזקו ואמצו (היכל עבוה"ש ח"ג עמ' עה), והטעם: משום שהש"ץ נשאר אצל הס"ת, לכן אין הספר נשאר לבדו.

ל שמו של אחד מכה"י של ה"מרדכי", אחד מגדולי הפוסקים באשכנז בתחילת האלף הששי לערך, 1240 למספרם.

לא אם שתי הדרכים שוות יעלה בדרך שמימינו וירד מן הצד הנגדי (שם).

שער א: קריאת התורה

רלט

נט. הבנים עומדים

בקהלות הספרדים נהוג כאשר האב עולה לתורה, בניו עומדים כל עוד שהאב לא חזר למקומו וישב (ילק"מ עמ' 97) ^{לב}.

הטעם: משום שהבן חייב לעמוד לפני אביו, ואינו רשאי לשבת כל עוד שאביו עומד ^{לב}.

ס. ברוך שפטרני

לפי מנהג אשכנז, אב שלבנו מלאו י"ג שנה עולה לתורה ומברך ברכה ללא שם ומלכות "ברוך שפטרני מענשו של זה" (רמ"א או"ח סי' רכה סע' ב).

הטעם שאומרים הברכה ללא שם ומלכות: משום שברכה זו אינה נזכרת בתלמוד הבבלי או הירושלמי וגם לא ברמב"ם והרי"ף, והיא מובאת בב"ר פרשת תולדות (ס"ג יד) ומביאה המהרי"ל (עמ' תנג), ולכן הנוהגים לפי מנהג ספרד אין אומרים אותה (כתר ש"ט סי' שעא) ^{לד}.

סא. ברכת הגומל וקדיש

יש נוהגים שהמברך ברכת הגומל לאחר הקריאה הסמוכה לאמירת הקדיש ימתין בברכתו עד אחרי הקדיש (ס' המנהגים – חב"ד עמ' 14).

הטעם: כדי להסמיך הקריאה לקדיש ככל האפשר (שם).

סב. מי שברך לחולה

נוהגים לומר תפילת מי שברך עבור חולה בעת קריאת התורה,

לב כה"ח סי' קמא אות לה, שת"ז שם סק"ט, כש"ט סי' רפב. ויש מקומות שאף הנכדים והחתנים עומדים, וכן האח הצעיר לכבוד הגדול ממנו, וכשהאב חוזר למקומו מנשקים את ידו (שם).

לג ראה יו"ד סי' רמ סע' ז וח"א כלל סז סע' ז.

לד ויש נוהגים לברך ברכה זו בשם ומלכות (א"ר סי' רכה סק"ה, ח"א כלל סה סע' ג, קצוש"ע סי' סא סע' ח) וראה שו"ת מהרש"ל סי' ס"ד בשם האשר"י.

בהפסקה שבין עולה לעולה, ומזכירים את שמו של החולה ושם אמו ולא שם אביו^ל (אוצר דר"מ עמ' 219).

הטעם: ע"ש הנאמר בתפילה לדוד (תהלים פ"ו טז) והושיעה לבן אמתך, הרי שאף דוד הזכיר את אמו ולא את אביו (טעמי המנהגים סי' שנג בשם הזהר)^ל.

ועוד, ע"ש שמצינו במסכת שבת (סו:) אמר אביי אמרה לי אם: כל מנייני בשמא דאמא, ופירש"י: כל לחישות, ומפני שכופלין אותן, יש ג' פעמים ויש יותר, קרי להו מנייני, פלוני בן פלונית. ונראה דהוא הדין בבקשת רחמים בפה דמזכירים שם האם, והטעם: משום דעל הרוב ימצא על האיש יותר קטרוגים מאשר על האשה, כי היא פטורה מת"ת וממצוות שהזמן גרמן (שו"ת תורה לשמה סי' שצט)^ל.

סג. מי שברך ליולדת

נוהגים לברך את האשה היולדת ב"מי שברך ליולדת" בעת קריאת התורה (אוצר התפילות דף שנד ע"א).

הטעם: ע"ש הנאמר (בראשית י"ז טז) וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה (מנהגי בית יעקב סי' קכט).

הקריאה

סד. אימתי קוראים

קריאת התורה בשחרית בימי שני וחמישי, ובשבת ויו"ט היא

לה הרמ"א מזכיר בהלכות שבת (סי' שו סע' ו) שהעולה לתורה בשבת אומרים לו מי שברך והוא רשאי לפסוק כסף לצרכי צדקה או עבור החזן, פסיקת צדקה כגון זו בשבת נזכרת כבר במד"ר קהלת (פרשה ה פסקה ג) וכן במדרש תהלים (פרק נב פסקה א), וראה או"ז ח"ב עמ' 21 ונתיב בינה ח"ב עמ' 218.

לו וראה זהר ח"א פ"ד ע"א ושו"ת דעת כהן תשכט סי' קלב.
לז וע"ע שו"ת יביע אומר ח"ב סי' יא.

שער א: קריאת התורה

רמא

אחרי תפילת שמו"ע, ובמנחה של שבת, תענית ויום הכפורים לפניה (או"ח סי' קלה סע' א, וסי' רצב סע' א).

הטעם: הואיל ובבוקר תיקנו לומר קריאת שמע ולסמוך גאולה לתפילה^א לכן אי אפשר להפסיק ביניהן בקריאה בתורה (כתר ש"ט סי' קלג).

ועוד, משום שחז"ל אמרו תפילות כנגד תמידין תיקנו^ב, ואין לך דבר הקודם לתמיד של שחר ולא אחרי תמיד של בין הערביים כמו ששינונו: עליה השלם כל הקרבנות, לכן בבוקר יש להקדים את התפילה לקריאה ובמנחה להקדים הקריאה לתפילה (שם).

סה. הש"ץ קורא

נוהגים שאין העולה לתורה קורא בעצמו אלא הש"ץ (בעל הקורא) (מ"ב סי' קלט ס"ק ז).

הטעם: כדי לא לבייש מי שאינו יודע, כעין שאמרו (בכורים פ"ג מ"ז) בראשונה כל מי שיודע לקרות (פרשת הבכורים) קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו, נמנעו מלהביא, התקינו שיהו מקרין את מי שיודע ואת מי שאינו יודע (פר"ח סי' קמא אות ב)^ג.

ועוד, הואיל וכל התורה ניתנה למשה, והוא לבדו מסרה לישראל, לכן יש להקפיד שאחד בלבד יהיה הקורא ולא יתחלפו (מחזיק ברכה סי' רפב ס"ק כא בשם מהר"י קולון)^ד.

א ברכות ט:

ב ברכות כו:

ג וראה תוספות מגילה כא: ד"ה תנא, ועיין באור הגר"א שם טעם אחר בשם הרא"ש ובלבוש שם. התימנים נוהגים שכל עולה קורא בעצמו (היכל עבוה"ש ח"ג עמ' צב).

ד ועיין שע"א שער ג סי' ו.

סו. שלשה עומדים

נוהגים שבעת הקריאה בתורה עומדים עוד שנים ליד הקורא
(מ"ב סי' קמא אות טז).

הטעם: ע"ש הנאמר (דברים ל' יט) העידותי בכס היום, והתראה נעשית בפני שנים¹, והקורא בתורה הוא מעין המתרה בפני שני העומדים לידו (טעמי המנהגים סי' קנג בשם הגר"א).
ועוד, כנגד אברהם יצחק ויעקב (מסכת סופרים פי"ד הי"ד).

סז. אמן בקול רם

נוהגים שהקורא בתורה עונה אמן אחרי העולה המברך בקול רם ואח"כ קורא (מ"ב סי' קמא ס"ק יז).

הטעם: כדי שהציבור ידע שהקורא עומד להתחיל בקריאה ויאזין לה (הגהות למנהגים דף ג בשם מהר"ם).

סח. טעם עליון וטעם תחתון

נוהגים שקוראים את עשרת הדיברות בפרשות יתרו ואתחנן בטעם תחתון ובחג השבועות בטעם העליון (ספר א"י עמ' סה).²

הטעם: לפי טעם עליון מ"אנכי" עד "לא תשא" היא פרשה שתומה אחת, וכן מ"זכור" עד "כבוד" מאידך מפסיקים בדברות לא תרצח, לא תניף, לא תגנוב כאלו הם פסוקים נפרדים, אבל לפי הטעם התחתון מ"אנכי" עד "לא תשא" הם חמשה פסוקים, והדברות "לא תרצח", "לא תניף", "לא תגנוב" נקראים כפסוק אחד, לפיכך בשבועות קוראים בטעם עליון מעין מה ששמעו בני ישראל בהר סיני בעת מתן תורה,

ה ראה רמב"ם סנהדרין פי"ב ה"ב ורש"י בראשית מ"ג ג.
ו ועיין בלבוש (סי' קמא סע' ד) טעם אחר.

ז מג"א סי' תצד, א"ר סי' קמב סע' א. לפי מנהג אשכנז קוראים בציבור תמיד בטעם עליון (ילקוט מנהגים עמ' 13, לקוטי מהר"ח ח"ב דף נט, בה"ל סו"ס תצד, כה"ח סי' תצד ס"ק כ), בתאג' (החומש התימני) אין טעם תחתון כלל.

שער א: קריאת התורה

רמג

הדיברות הקצרות – דיבור דיבור לעצמו, אבל בקריאה בפרשות יתרו ואתחנן קוראים אותם בפסוק אחד משום שאין בתורה פסוק פחות משלש תיבות (מחצה"ש ריש סי' תצד ובה"ל שם).

טו. יששכר

נוהגים לקרוא בתורה את השם יששכר בשי"ן אחת (מנחת שי בראשית ל' יח)^נ.

הטעם: שתי האותיות שי"ן בשם יששכר רומזות על שתי הסיבות שבגינן ניתן השם, ועל שתי המלים שבראשן שי"ן, השי"ן האחת: על "נתן אלהים שכרי" (בראשית ל' יח) והשניה: על "שכר שכרתיך בדודאי בני" (שם שם טז), הואיל והשניה "לשון גנאי ולכן אינה נקראת" (דעת זקנים בעלי התוספות שם שם יח).

ועוד, הואיל ויששכר קרא לאחד מבניו יוב (שם מ"ו יג) אך בפרשת פנחס הוא נקרא ישוב (במדבר כ"ו כד)^ט וכן בדה"א (ז' א), וזאת משום שיששכר שינה שמו מיוב לישוב "אמר יששכר אין יוב שם הגון, אוסיף לו אות אחת משמי ויקרא שמו ישוב" (דעת זקנים בעהת"ס שם)^י.

ח וכן הוא בא"ע שמות א' ג, ובשר"ת נו"ב מהדורא תנינא אה"ע סי' קז, שר"ת יהודה יעלה אה"ע סי' צח.

ט דאה רש"י שם.

י בימים קדמונים היה אליל בשם יוב (טעה"מ סי' שלא בשם מדבר קדמות) ואפשר שיוב דומה לאוב.

יא יש נוהגים לקרוא בפעם הראשונה בפרשת ויצא בשתי שי"ן וישם ואילך בשי"ן אחת (מנהגי חת"ס סי' ה סעי' כב עמ' לא), וכן במנהגי וורמיישא לר"י שמש סי' רצט הערה 29, מקו"ח (בכרך) סי' קמא סעי' ח, נוהג כ"י עמ' רמד ומנהגי מגנצא עמ' 11. ויש שקוראים עד פרשת פנחס (בה נזכר ישוב במקום יוב) בשתי שי"ן (טעה"מ סי' שלא בתערה בשם שר"ת בית אפרים), וכן הוא במנהגי קומרנא סי' ריב. וע"ע במדבר קדמות לחיד"א מערכת י אות ל. המנהגים השונים מקורם במחלוקת של גדולי חכמי המסורה בן אשר ובן נפתלי. לדעת בן אשר יש להגות "יששכר" בשי"ן אחת ואילו לדעת בן נפתלי בשני שי"ן וראה תו"ש כר"ה פרשת ויצא עמ' 1197, מנהגי ישראל ח"א עמ' מד והשלמות בת"ב עמ' רנז.

ע. מוספים

בכל מועד מוציאים ס"ת שני וקוראים בו קרבנות המוסף של אותו יום, אבל בשבת אין מוציאים ס"ת ואין קוראים קרבנות המוסף של שבת (במדבר כ"ח ט) וביום השבת שני כבשים (או"ח סי' רפג סע' א).

הטעם: "לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלשה פסוקים, ואין קוראים בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה, משום דלא הוי מעניינו של יום" (תוספות מגילה כג. ד"ה כיון).

ועוד, "לפי שצריך להפטיר בכל שבת מעניינו של יום" (היינו: מענין הפרשה שקראו) ואם יקראו בכל שבת מפטיר "וביום השבת" תהיה בכל שבת אותה הפטרה, משום שההפטרה צריכה להיות מענין שקראו בו בסוף (שם).

ועוד, אין קוראים בס"ת שני אלא בקרבנות שבאים לכפרי,¹ אבל קרבנות שבת אינם באים לכפרה (שם).

ועוד, במועדים קוראים בתורה מעניינו של יום במקום פרשה לפי הסדר, לכן קוראים גם קרבנות היום, מה שאין כן בשבת שאין קוראים מענין השבת אלא לפי סדר הפרשות, לכן לא קוראים אף מקרבנות היום (ר"ן מגילה ל.)².

עא. שירת הים בניגון

בשעת קריאת שירת הים בפרשת בשלח (שמות ט"ו א) יש נוהגים לקרוא בניגון מיוחד את הפסוקים הכפולים כגון: אשירה לה' כי גאה גאה, ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב, מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקודש, (מטעמים החדש דף כג) ³.

יב ראה מגילה לא. תענית כז.

יג וכן בראש חדש קוראים בחובת היום ובקרבנות היום שהם אחד (שם).

יד יש שקוראים כל השירה בניגון מיוחד (מנהג י"ת ה"ב עמ' קפה).

שער א: קריאת התורה

רמה

הטעם: כדי לפרסם הנס של קריעת ים סוף, שהיה ביום הזה וישראל אמרו שירה (שם בשם שלחן הקריאה).

עב. עשרת הדברות בעמידה

נוהגים לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן^{טו} (לקוטי מהרי"ח ח"ב דף טז).

הטעם: ע"ש שנאמר (שמות כ' טז) וינועו ויעמדו מרחוק (לקוטי מהרי"ח שם)^{טז}.

עג. עשרת הדברות ללא הפסקה

נוהגים שאין מפסיקים באמצע עשרת הדברות שבפרשת יתרו ופרשת ואתחנן, וכן לא בשירת הים בפרשת בשלח (שע"א שער ז' סי' כה, א"ר סי' קמג סק"ו).

הטעם: ע"ש שאמרו בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ז) אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדברות, וקללות שבתורת כהנים וקללות שבמשנה תורה, מכאן שפרשיות אלה יש לקוראן בבת אחת (א"ר שם וסי' תכח ס"ק יב).

עד. התוכחה ללא הפסקה

אין מפסיקים בקריאת פרשת התוכחה (של פרשות בחוקותי וכי תבוא), ומתחילים כמה פסוקים לפנייה ומסיימים כמה פסוקים אחריה (או"ח סי' תכח סע' ו'^{יז}).

טו יש נוהגים שעומדים רק כשקוראים את עשרת הדברות שבפרשת יתרו (אוצר דר"מ עמ' 331 בשם מנהגי ק"ק אלג'ד).

טז בקהלות ספרד והתימנים אין עומדים בעת קריאת עשרת הדברות (כה"ח סי' קמו אות כג, ספר חיים סי' יז סע' יג, מקור חיים ח"ד פרק קצו סע' ו), וראה תשובת הרמב"ם הוצ. פריימן ירושלים תרצ"ד סי' מו, שו"ת ישכיל עבדי ח"ב סי' א, דבר שמואל סי' רעו, מנהגי החיד"א סי' כג סע' לו, טוב עין לחיד"א סי' יא, לדוד אמת לנ"ל סי' ז' אות ה', אגרות משה או"ח ח"ד סי' כב, שו"ת יביע אומר ח"ב יו"ד סי' ט"ז, ושו"ת יחוה דעת ח"א סי' כט.

יז משנה מגילה לא. ומתחילים לפחות ג' פסוקים לפנייה (באה"ט סי' קכח ס"ק ז).

הטעם: א"ר חייא בר גמדא א"ר אסי דאמר קרא (משלי ג' יא) מוסר ה' בני אל תמאס (מגילה לא:), והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות – (רש"י שם).

ועוד, ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות (מגילה שם).

ועוד, ע"ש הנאמר (משלי ג' יא) ואל תקוץ בתוכחתו – אל תעשו קוצין קוצין, פסקים פסקים לשון קציצה (רש"י מגילה שם בשם מסכת סופרים פ"ב).

עה. פרשות מחוברות

בכל שבת קוראים אחת מחמשים וארבע הפרשות שבתורה"י, ומאחר ובשנה פשוטה (שאינה מעוברת) יש כארבעים ושש שבתות (שלא חל בהן יו"ט), מצרפים באותה שנה בשש שבתות שתי פרשות. ואלו הן הפרשות שלפעמים קוראים בהן כשהן מחוברות, בספר שמות: ויקהל פקודי"ט, בספר ויקרא: תזריע מצורע, אחרי"מות קדושים, בהר בחוקותי. בספר במדבר: חקת בלק², מטות מסעי. בספר דברים: נצבים וילך.

כשחל יום א' דפסח בשבת וקוראים בשבת שאחרי פסח פרשת שמיניכ^א, מאחר שבחול קוראים באותה שבת (יו"ט שני של גלויות) מעניני דיומא (עשר תעשר – דברים י"ד כב) וכדי לאחד את הקריאה בא"י ובחול, יש נוהגים בא"י שמפרידים בין תזריע למצורע (בחול קוראים אותן מחוברות) ומכאן ואילך יקראו בא"י ובחול אותה פרשה, ויש שמפרידים בהר בחוקותי ובשנה מעוברת מפרידים מטות מסעי (מג"א סי' תכח ס"ק ו)²².

יח חוץ מפרשת וזאת הברכה שקוראים בשמחת תורה ולא בשבת.
יט ראה או"ז ח"ב סי' שצד הכותב שאינו יודע הטעם מדוע מחברים ויקהל פקודי ולא תרומה תצוה.

כ לפי אבודרהם (עמ' שעג) שלח וקרח לעתים מחוברות ולא חוקת בלק כמנהגנו.
כא לעולם קוראים פרשת צו לפני פסח בשנה פשוטה ופרשת מצורע בשנה מעוברת (או"ח סי' תכח ס"ד) וראה בה"ל שם ד"ה במדבר.

כב מנהג ירושלים להפריד בהר ובחוקותי (תקנות ירושלים מנהגי או"ח סי' כז) ובצפת נהגו

הטעם: שני כללים מנחים נוהגים: האחד שמאחרים עד כמה שאפשר בחבור הפרשות, והשני שמחברים פרשות שענינם משותף או קצרות. לפי המנהג (המובא במג"א שם) שמחברים בהר בחוקותי משום שהן בסוף הספר בהתאם לכלל הראשון, הטעם של הנוהגים לחבר תזריע מצורע הוא לפי הכלל השני, מאחר וענינם משותף (לקוטי מהרי"ח ח"ב דף נב). גם נהוג שאין קוראים את התוכחה בשבת הסמוכה לשבועות ולראש השנה, לכן אין קוראים סמוך לחג השבועות את פרשת בחוקותי, ולא את פרשת כי תבוא סמוך לראש השנה (קצור פסקי הרא"ש מגילה פ"ד אות י). בשנה מעוברת מקיימים הכלל "מנו ועצרו" (או"ח תכח, ד) היינו לפני עצרת לקרוא פרשת הפקודים (במדבר) ולכן בחו"ל יחברו מטות ומסעי (שו"ת מהרי"ט או"ח סי' ד ועיין שם).

עו. פרשות מחוברות – מחברים ברביעי

כאשר קוראים בשבת שתי פרשות מחוברות, העולה הרביעי קורא בסוף הפרשה הראשונה ותחילת הפרשה השניה (שע"א שעי"ז סי' כא, מ"ב סי' רפב ס"ק ה).

הטעם: כדי לחלק את מנין שבעת הקרואים באופן שווה בין שתי הפרשות (שע"א שם, פרמ"ג מ"ז סי' רפב ס"ק א)כ.

עז. פרשת זכור

בקהלות אשכנז יש שנוהגים בקריאת פרשת זכור (בשבת זכור) לקרוא פעמיים תיבת "זכר", פעם הזי"ן בצירה ופעם בסגולכ (מ"ב סי' תרפה ס"ק יח).

הספרדים להפריד תזריע ומצורע (ארץ חיים סי' תכח ס"ד בשם תקון ישכר) וכן כתב ס' כפתור ופרח פרק יד שכן המנהג בא"י (מנהגי א"י – זק"ש סי' לב).
 כג אף אם מוסיפים על שבעת הקרואים, הרביעי קורא בסוף פרשה ראשונה ותחילת פרשה שניה, וכל ההוספות בפרשה השניה, כי עיקר הקריאה היא של שבעה קרואים ראשונים, ואותם יש לחלק בין שתי הפרשות (שם).
 כד יש הכופלים תיבת "זכר" בלבד, ויש הכופלים ארבע התיבות "תמחה את זכר עמלק", ויש החוזרים על כל הפסוק (היכל עבוה"ש ח"ג עמ' צז).

הטעם: בספר השרשים לרד"ק בערך "זכר" נאמר: "תמחה את זכר עמלק בשש נקודות, אבל לזכר קדשו (תהלים ל' ה) בחמש נקודות, ולית כוותיה, כן הוא במקצת הספרים ובמקצת הספרים כל זכר בחמש נקודות", ובספר מעשה רב (סי' קלד) העיד המחבר על הגר"א "כשהוא קורא פרשת זכור קורא זכר בסגול תחת הזי"ן", אולם בהסכמה שניתנה לספר ע"י ר' חיים מולאז'ין הוא מעיר "ואשר כתב לקרות בפרשת זכור זכר בשש נקודות אני שמעתי מפה קדוש שקרא בחמש נקודות ולא ידעתי אם השומעים שמעו וטעו אומר בשש נקודות, או אולי בזקנותו חזר בו". מחמת הספק בנקוד שמביא הרד"ק ובגלל העדויות הסותרות על מנהג הגר"א הכריע בעל מ"ב לכפול תיבת "זכר" כדי לצאת ידי הכל (ר"מ ברויאר מגדים כר"י עמ' 106) כ"ה.

עח. פרשת מסעי

נוהגים שאין מפסיקים באמצע המסעות שבפרשת מסעי (מג"א סי' תכח סק"ח בשם צרור המור) כ"ב.

הטעם: יש בפרשה הזו ארבעים ושתיים מסעות ועל פי הקבלה הם כנגד שם של מ"ב אותיות, לכן אין מפסיקים ביניהם (שם) כ"ב.

עט. פרשת ויקרא

עם סיום הקריאה של פרשת ויקרא היו שנהגו שהקהל קם ואומר: "לא לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי" (לקוטי מהרי"ח ח"ב דף ס בשם ס' מאור ושמש).

כה ועיין במגדים שם שדעת הקדמונים לקרוא בצירה בלבד וכן כתב בעל אור תורה, מנחת שי והרז"ה, וכן נהגו בקהלות אשכנז מקדמת דנא (ספר היובל של קהילת אהבת

תורה עמ' 188).

כו יש שקוראים את המסעות בפרשת בהעלותך ובמסעי בנגון מיוחד (ילק"מ עמ' 13).
 כז "א"ר יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושתיים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו" (קדושין עא). שם בן שתיים עשרה (אותיות) וכן ארבעים ושתיים לא פירשו לנו (רש"י (שם)).

הטעם: הואיל וסיום הפרשה הוא במלים "לאשמה בה", וכדי לסיים בדבר טוב^כ, היו אומרים "לא-ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי" שהם ר"ת "לאשמה בה" (מאור ושמש פר' ויקרא בשם ר' מנדלי מרימנוב).

הקול

פ. פרשת העגל והמתאוננים

יש נוהגים לקרוא בקול נמוך בפרשי. כי תשא, משני עד ויחל משה (שמות ל"א יח – ל"ב יא), ומויפן וירד משה ועד ומשה יקח את האהל (שם ל"ב טו – ל"ג ז), ובפרשת בהעלותך ששה פסוקים, מן ויהי העם כמתאוננים (במדבר י"א א) (כה"ח סי' תכח)^{כט}.

הטעם: כדי להראות שאנו מתביישים ומתחרטים (פר"ח סי' תכח אות ז).

פא. התוכחה

נוהגים שאת התוכחה בפרשות בחקתי (ויקרא כ"ו יד-מו) וכי תבוא (דברים כ"ח טרסט) קוראים בקול נמוך (מג"א סי' תכח ס"ק ח).

הטעם: כדי לא להטיל אימה יתירה על הקהל (אוצר דו"מ עמ' 434)^ל.

פב. הנסתרות

יש נוהגים שהקורא בתורה בפרשת נצבים מגביה קולו בפסוק (דברים כ"ט, כח) הנסתרות לה' אלהינו (לקוטי מהרי"ח ריש ח"ג השמטות לח"ב דף סב).

הטעם: משום שעד פסוק זה הם דברי תוכחה, כמו שכתבו

כח ראה רמ"א סו"ס קלח.

כט ועיין לדוד אמת לחיד"א סי' י' אות ז', באה"ט סי' תכח ס"ק ז.

ל ועיין באה"ט סי' תכח ס"ק ז. וי"ג להגביה הקול בפסוק וזכרתי את בריתי יעקב, ולהנמיך בפסוק והארץ תעזב, וחוזר ומגביה קולו בפסוק ואף גם זאת (מנהג ורומיישא, שמש ח"א עמ' קב בהגות).

התוספות במגילה (לא: ד"ה קללות), וכמו שבקריאת התוכחה מנמיך הקורא קולו ואחריה מגביהו, אף כאן יש להגביה הקול (לקוטי מהרי"ח שם).

פג. השקיפה

יש נוהגים שהקורא בתורה בפרשת כי תבוא מגביה קולו בפסוק (דברים כ"ו טו) השקיפה ממעון קדשך (לקוטי מהרי"ח ח"ג השמטות לח"ב דף סב).

הטעם: ע"ש הנאמר בירושלמי (סוף מעשר שני) על מביאי הבכורים בבית המקדש "עד השקיפה היו אומרים בקול נמוך, מכאן ואילך היו אומרים בקול גבוה" (לקוטי מהרי"ח שם בשם שלחן הקריאה).

פד. עשרת הדברות

יש המגביהים קולם בשעה שקוראים את עשרת הדיברות (מנהג י"ת ח"ב עמ' קפו).

הטעם: לפי שניתנו בקול גדול, יש להרים קול להעיר לב השומעים, שיהיו בעיניהם כאלו עתה שמחים כנתינתם בהר סיני (שם בשם יעב"ץ בסידורו עמודי שמים).